

International
JOURNAL OF SOCIAL, HUMANITIES
AND ADMINISTRATIVE SCIENCES

Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
JOSHASjournal (ISSN:2630-6417)

Architecture, Culture, Economics and Administration, Educational Sciences, Engineering, Fine Arts, History, Language,
Literature, Pedagogy, Psychology, Religion, Sociology, Tourism and Tourism Management & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:14

2019

pp.160-171

journalofsocial.com

ssssjournal@gmail.com

NIKI DE SAINT PHALLE'İN NANA SERİSİ ÜZERİNDEN HEYKELLERİNİN İNCELENMESİ

AN EXAMINATION OF NIKI DE SAINT PHALLE'S NANA SCULPTURES

Hazal ÇINAR

Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Entitüsü, Heykel Bölümü, İstanbul/Türkiye

Article Arrival Date : 25.03.2019

Article Published Date : 27.05.2019

Article Type : Research Article

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.97>

Reference : Çınar, H. (2019). "Niki de Saint Phalle'in Nana Serisi Üzerinden Heykellerinin İncelenmesi", Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 5(14): 160-171

ÖZET

Bu makale heykeltıraş, ressam ve performans sanatçısı Niki de Saint Phalle'in Nana heykellerini konu almaktadır. Niki de Saint Phalle, erkek egemen toplumda kadınlara biçilen rollere tepki olarak üretmiş eserlerini. Sanatçının kendi yaşam öyküsüyle ilişkilenen eserlerinin ana konusu, kadınlar ve kadınların toplumsal rolleridir. Niki de Saint Phalle'in sanat hayatının ilk döneminde ürettiği resim ve assemblajları, 1960'lı yıllarda ürettiği Nana heykellerinin temelini oluşturmuştur. Bu makalede öncelikle Niki de Saint Phalle'in kısa yaşam öyküsü daha sonra ilk sanatsal üretimleri ve Nana heykellerinin incelenmesi yapılmaktadır. Böylece sanat tarihi içinde önemli bir yere sahip olan Niki de Saint Phalle'in, dünyanın çeşitli ülkelerinde kamusal alanda da yer alan Nana heykellerinin, sanatçının yaşam öyküsü ve içinde yaşadığı toplumsal konularla olan ilişkisi ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Niki de Saint Phalle, Nana, Heykel, Kadın

ABSTRACT

The subject of this article is the Nana sculptures of the sculptor, painter and performance artist Niki de Saint Phalle. Niki de Saint Phalle is known to have produced her works as a reaction to the social roles assigned to women in a male-dominant society. The main subject of Niki de Saint Phalle's works, which are also influenced by her own life story, is women and women's various social roles. The earlier paintings and assemblages of Niki de Saint Phalle lay the foundation of the Nana sculptures she produced in the 1960's. In this article, first we take a brief look at the life story of Niki de Saint Phalle. Next, the first artistic works and Nana sculptures of Niki de Saint Phalle are examined. This way the relationships among Niki de Saint Phalle's Nana sculptures, which are also situated in public areas in various countries, the artist's life story and the societal issues of her time are revealed.

Key words: Niki de Saint Phalle, Nana, Sculpture, Woman

1. GİRİŞ

Niki de Saint Phalle'in üretimleri, kadın, kadın kimliği, toplumsal cinsiyet, kadının toplumsal rolleri konuları üzerinden şekillenmiştir. Sanatçı üretimlerinde, kadın kimliğine geleneksel bakış ile mücadele etmiş ve kendi sanatsal üslubunu oluşturmuştur. Sanatçının Nana heykelleri de geleneksel ideal kadın kimliğinin ütopyik bir karşılığını temsil etmektedir.

2. NIKI DE SAINT PHALLE'İN HAYATI VE SANATSAL İLK ÜRETİMLERİ

Niki de Saint Phalle adı ile tanınmış olan, Catherine Marie-Agnes Fal de Saint Phalle, 29 Ekim 1930 yılında Fransa'da doğmuştur. Jeanne Jacqueline Harper ve Andre Marie Fal de Saint Phalle'in beş

çocuğundan ikincisidir. Babası aile bankasının sahiplerinden biridir ve 1927 yılında bankanın New York şubesinin yöneticisi olmuştur. 1929 yılı dünya ekonomik bunalımında borsanın çöküşüyle beraber babası bankayı ve bütün birikimlerini kaybetmiştir. Niki de Saint Phalle ve erkek kardeşi, takip eden üç seneyi, Fransa Nieve'de babalarının ailesi ile geçirmiş ve 1933 yılında tekrar New York'a kendi ailelerinin yanına dönmüşlerdir. Artık Niki olarak bilinen Niki de Saint Phalle, 1937 yılında Sacred Heart Rahibe Manastır'ında okumaya başlamış, 1941 yılında okuldan atılmıştır. New Jersey'de annesinin ailesi ile kalmaya başlayan Niki de Saint Phalle, 1944 yılında okulundaki Klasik Yunan heykelinin bir kısmını kırmızıya boyadığı için okuldan uzaklaştırılmıştır. 1949 yılında liseden mezun olan Niki de Saint Phalle modellik yapmaya başlamış ve Vogue, Harper's, Bazaar dergilerinde ve Life dergisinin kapağında yer almıştır. Sanatçı, 1949 yılında Harry Mathews ile New York'ta evlenmiş ve 1951 yılında çiftin kızları Laura ve 1955 yılında oğulları Philip doğmuştur. 1952 yılında çift, McCarthy dönemindeki baskıcı politik atmosferden kaçarak ABD'yi terk etmiş ve Paris'e giderek Rue Jean Dolent'e yerleşmişlerdir. 1953 yılında Niki de Saint Phalle, eşi Mathews'in Nice'te bulunduğu esnada şiddetli bir sinirsel çöküntü geçirmiş ve hastaneye kaldırılmıştır. Niki de Saint Phalle, yaşadığı bu sinirsel çöküntü sonrası sanata yönelmiştir. Babasının cinsel istismarı ile yaşadığı içsel çatışmaları ve annesi ile arasındaki zor ilişkiyle baş etmeye çalışan Niki de Saint Phalle sanatın kendisi üzerindeki sağaltıcı etkisini şöyle tarif etmiştir:

“Öfkeli bir genç kadındım, ama o zaman hala sanatçı olamayan pek çok öfkeli genç kadın ve erkek vardı. Bir sanatçı oldum çünkü başka seçeneğim yoktu, bu yüzden bir karar vermeme gerek kalmadı. Bu benim kaderimdi. Yoksa yıllarca akıl hastanesinde kilitli kalırdım. Sanatımı kurtuluş ve bir zorunluluk olarak benimsedim.” (Cantz, 2016:50)

Niki de Saint Phalle, ilk resimlerini ve çizimlerini 1950 yılında Niki Mathews adı altında, iki çocuğuna bağlı bir anne olarak üretti. Bu eserlerinde; ejderhalar, canavarlar, içinde güçlü kadınların bulunduğu kaleler, hayali mekanlar ve karakterler ile kendi büyü evreninin temellerini attı. La fete (Parti) ve Asseyez-vous Madame (Oturan Hanımefendi) gibi yağlı boya tablolarını yapmıştır, 1953 yılında ürettiği La fête (Parti) isimli resminde, Köln'de, Rhine vapurundaki bir partiyi resmetmiştir. Bu resimde, etrafında neşeli bir kalabalığın olduğu, bir dans pistinin ortasında dans eden sanatçının kızı Laura, resmin sol köşesinde oturan genç çift ise Niki de Saint Phalle ve kocasıdır.

Niki de Saint Phalle daha sonra, çeşitli buluntu nesnelere dahil ettiği resimler yapmaya başlamıştır. Bu çalışmalarında yer alan hayali manzaralar ve figürler masal dünyasına ait gibi görünüyordur. Resimlerinde daha görünür hale gelen kadın figürleri ise tanrıçaları hatırlatır. Sanatçının Pink Nude in Landscape (Manzaradaki Pembe Çıplak) isimli resminde, pembe renkli bir tanrıça, Helenistik dönem şairlerini ve filozoflarını simgeleyen eski bir yaylı çalgı olan liri elinde tutarak gece manzarasının ortasında durur. (Cantz, 2016:51)

Sanatçı, Antoni Gaudi'nin eserlerinin, Joseph Ferdinand Cheval'in İdeal Sarayı'nın, İtalya Bomarzo'daki Canavarlar Parkı'nın, Simon Rodia'nın Watts Kuleleri'nin, Jackson Pollock'un damlatma resimlerinin, Dadaistlerin ve Yeni Gerçekçi toplulukların kendisi üzerinde güçlü bir etkisi olduğunu dile getirmiştir. (Cantz, 2016:18)

Niki de Saint Phalle resimlerinde, kahve çekirdekleri, cam parçaları, düğmeler ve seramik parçalar gibi çok çeşitli malzemeler kullanmıştır. Bu resimler, soyut dışavurumcu ressam Jackson Pollock'un damlatma tekniğini kullanarak yaptığı tablolarını andıran kalın, kavisli, parlak renk tonlarıyla kaplıdır. Sanatçının bu erken dönem tablolarında, daha sonra ürettiği Nana'ların ilk izleri görünmektedir. Sanatçı, Niki Mathews adı ile ilk yağlı boya kişisel resim sergisini 1956 yılında, İsviçre St.Gallen'deki Restaurant Gotthard Galeri'de açmıştır.

Resim 1. Pink Nude Landscape, 1954 (Manzaradaki Pembe Çıplak)
Kaynak: Cantz, 2016, syf: 28-29

1960'ların başında sanatçı kocası Harry Mathews'den ayrılmış, çocukları Laura ve Philip babaları ile kalmıştır. Niki de Saint Phalle Paris'te sanatsal çalışmalarına odaklanmıştır. Harry Mathews'dan boşandıktan sonra "Niki de Saint Phalle" adı altında çalışmaya başlamıştır. Niki de Saint Phalle, Jean Tinguely ile birlikte Impasse Ronsin'e taşınmış ve aynı stüdyoda birlikte çalışmaya başlamışlardır. Sanatçı, Comparaisons-Peinture-Sculpture (Resim-Heykel-karşılaştırmaları) gibi önemli sergilere katılmış ve 1961 yılında Hedef Portre adlı çalışmalarını üretmiştir. Hedef Portre (Portrait of My Lover) adlı çalışmasını sanatçı kendi kullanımı için üretmiştir. Bu çalışmasında sanatçı, eski sevgilisinin kafasını dart tahtası olarak tasvir etmiştir.

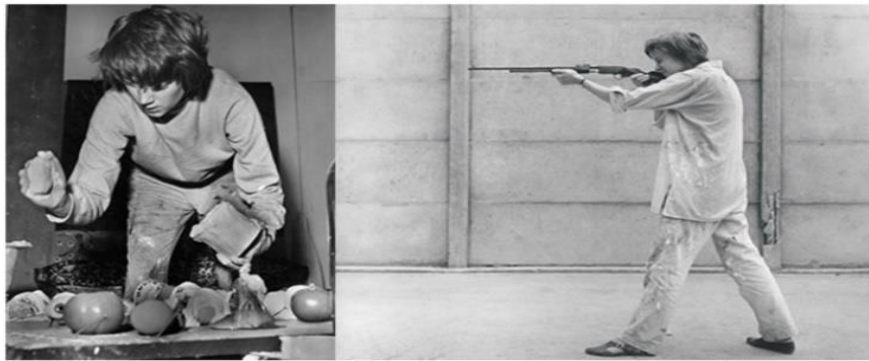
Resim 2. Portrait of My Lover (Aşığının Portresi), Nisan 1961
Kaynak: Cantz, 2016 syf: 37

Sanatçı, 1961 – 1964 yılları arasında ürettiği resimlere gerçek mermiyle ateş ederek gerçekleştirdiği performanslarının ilkinin 1961 yılında Impasse Ronsin, Paris'de gerçekleştirmiştir. Bu performanslar sonucunda ortaya çıkan resimlerine ise Fransızca ateş etmek fiilinden gelen Tirs (Atış Resimleri) adını vermiştir. Niki de Saint Phalle, Atış Resimleri ile geleneksel resimden kopmuştur ve sanatçının üretimlerinin yeni bir evresi başlamıştır. Sanatçı "Bir terörist olmak yerine sanat teröristi oldum." (Cantz, 2016:103) açıklamasını yapmıştır. Niki de Saint Phalle Atış Resimleri'nde, alçı yüzeylere silahla ateş ederek "yaralıyor" ve resmin alt katmanlarında yer alan boya kapsüllerini patlatarak boyanın dışarı fıskırmasını ve beyaz resim yüzeyinin üzerine akmasını sağlıyordu. 1960'ların

başında, Fransız kadını sadece yirmi yıl kadar önce oy kullanma hakkına kavuşmuşken, Niki de Saint Phalle, halka açık bir yerde silahla performans yapıyordu. (Cantz, 2016:112)

“1961 yılında babama, bütün erkeklere, küçük erkeklere, büyük erkeklere, önemli erkeklere, şişman erkeklere, erkek kardeşime, topluma, kilise kurumuna, manastıra, okula, aileme, anneme, kendime, ateş ettim. Ateş ettim çünkü eğlenceliydi ve bana kendimi çok iyi hissettirdi. Ateş ettim çünkü resmin kanayıp ölmesini görmek beni büyüliyordu. Bu sihirli anın hatırı için ateş ettim. Akrepsi gerçekliğe sahip bir andı. Beyaz saflık. Kurban. Hazır! Nişan al! Ateş! Kırmızı, sarı, mavi, resim ağlıyor ve işte resim öldü. Resmi öldürdüm. Resim yeniden doğdu. Kurbanları olmayan bir savaş.” (Cantz, 2016:108)

Niki de Saint Phalle, Pierre Restany'nin daveti üzerine Yeni Gerçekçilik grubuna katılmıştır. Yeni Gerçekçiler 1960 yılında ikinci Dünya Savaşı sonrası Fransa'da ortaya çıkmıştır. Yeni Gerçekçiler, Arman, César, Yves Klein, Mimmo Rotello, Niki de Saint Phalle, Daniel Spoerri, Jean Tinguely, Martial Rayyse, François Dufrêne, Raymond Hains, Jacques De La Villeglé gibi sanatçılardan oluşmaktadır. Sanatçı gruba kabul edilen tek kadın üye olmuştur. (Antmen, 2014:176)

Resim 3. Niki de Saint Phalle atölyesinde atış resimlerini hazırlarken, Paris, 25 Şubat 1961

Resim 4. Niki de Saint Phalle, Impasse Ronsin, Paris, 15 Haziran 1961

Kaynak: <http://nikidesaintphalle.org/niki-de-saint-phalle/biography/#1960-1964>

Niki de Saint Phalle'in kariyeri yükselişe geçtiği sıralarda, dünya politikası oldukça gergindir. 17 Nisan 1961 yılında Küba'da, Domuzlar Körfezi Çıkarması (Bay of Pigs) olarak tarihe geçen olayda, CIA tarafından eğitilen 1500 kadar Kübalı sürgünün başarısız olan işgal girişimi Soğuk Savaş'ı daha da şiddetlendirmiştir. (BBC news, 15 Nisan 2011: Domuzlar Körfezi Çıkarması). Cezayir Savaşı gerçekleştiği sıralarda Ulusal Fransız Polisi ise yaklaşık 30,000 National Liberation Front (Ulusal Özgürlük Cephesi) yanlısı Cezayirlinin, Paris'te 17 Kasım 1961'de gerçekleştirdiği barışçıl gösterilere saldırarak 200 kişiyi öldürmüş ve 11,000'e yakın kişiyi sınır dışı etmiştir. (The Guardian, 16 Ekim 2011: The massacre that Paris denied)

Niki de Saint Phalle'in bir silahla boy gösterdiği performansa dönüşen Atış Resimleri, savaş halindeki dünyaya ve kendi içinde yaşadığı saldırganlığa dikkat çekiyordu: “Kendi saldırganlığımı işime entegre etmeye başlamıştım. Ölüm ve felaket hakkında objeler yaratıyordum.” (Cantz, 2016:108). Niki de Saint Phalle, gittikçe daha kışkırtıcı içeriğe sahip olan Atışlı Resimleri ile sansasyon yaratmıştır. Sanatçı başlarda sadece boya kapsülleri ve buluntu objeler içeren alçı resimlerine ateş ederken, daha sonra daha fazla toplumsal, politik ve dini anlamlar yüklediği resimlerine ateş etmeye başlamıştır. Bu atışlar bazen figürlerden oluşturulan sahneye ve bir hikâyeye anlatan kompleks kompozisyonlara yapıyordu. Sanatçı Atış Resimleri'nden biri olan Kadınlar Sunağı (Autel des femmes) adlı çalışmasında, kadınları konu almıştır. Bu çalışmasında gelin merkezdedir, yaşam ve doğurganlığın sembolleri, doğum yapan kadın ve yaşam ağacı soldadır. (Cantz, 2016:51) Resmin sağ tarafında ise banknotlar, askeri uçaklar, canavarlar, gökdelenler, yıkımın simgeleri yer almaktadır.

Resim 5. Autel des femmes (Kadınlar Sunağı), 1964, 253 x 310 x 35 cm
Kaynak: Cantz, 2016, syf: 46-47

Atış Resimleri'nin sonlanmasından sonra Niki de Saint Phalle üretimlerinde kadın konusuna yoğunlaşmıştır.

“Atışlı resimler isyancı bir hareketti... skandal ve curcuna hoşuma gidiyordu. İki sene boyunca ateş ettikten sonra ritüeller saplantı haline gelmişti. Gösteriler bir çeşit kurban etme törenine dönüşmüştü. Fark ettim ki işler çok monotonlaşmıştı ve yenilik yapma ihtiyacıydım çünkü beni başka yolculuklar bekliyordu. Bunu takiben doğum, gelinler ve kadınların rolleri konuları geldi. Bu benim için daha çok içsel bir yolculuktu.” (Cantz, 2016:18)

Sanatçı 1963 yılının sonlarında, doğum yapan kadınlar, iştahlı anneler ve hayat kadınlarını konu edinen Nana heykelleri üzerine odaklanmış, yün, ip, tel ve yapıştırılmış kâğıt kullanarak ilk büstlerini üretmiştir. Niki de Saint Phalle ve Jean Tinguely, Stockholm'deki Moderna Museet için devasa ve içine girilebilen Hon – a Katedral isimli ve Montreal'deki Expo 67 fuarı için Fransa hükümeti tarafından açık havada sergilenmek üzere ısmarlanan Le paradis fantastique isimli Nana heykelleri gibi birçok projede birlikte çalışmışlardır. “Yıkıcı güçlerle karşı karşıya kalan hayat” teması üzerine kurgulanan Fantastik Cennet isimli projede, Jean Tinguely'nin siyah sivri makinaları, Niki de Saint Phalle'in yuvarlak formu ve renkli heykellerine sembolik olarak saldırır şekilde tasarlanmıştır.

Niki de Saint Phalle, 1965 yılında Nana çizimlerini ve el yazılarını içeren ilk kitabını yayınlamıştır. Les Nanas au pouvoir (Nana Gücü) adlı ilk retrospektif sergisini ise 1967'de Amsterdam'daki Stedelijk Müzesi'nde açmıştır. Bu sergi için ilk polyester Nana'larını üretmiştir. Niki de Saint Phalle, Tinguely ile Kudüs'te bir çocuk parkına yerleştirilecek olan anıtsal nitelikteki Golem heykelinin inşasına 1971 yılında başlamıştır. İlk Devouring Mothers (İştahlı Anneler) heykellerini ise ilk kez Amsterdam'da sergilemiştir. Niki de Saint Phalle, babasının vefatından dört yıl sonra Les funnerailes du pere (Babanın Cenazesi) isimli heykelini yapmıştır. Niki de Saint Phalle 1974 yılında, Almanya, Leibnizufer'a, Leine Nehri'nin kıyısına üç büyük Nana heykelini yerleştirmiş ve aynı yıl İtalya, Toscana'daki Giardino dei Tarocchi (Tarot Bahçesi) üzerinde çalışmaya başlamıştır. Tarot Bahçesi projesi kapsamında üretilen yirmi iki tane anıtsal heykelin tasarımları Tarot kartlarına dayanmaktadır. Tarot Bahçesi projesiyle birlikte heykellerinde malzeme olarak daha fazla ayna, cam ve taş kullanmıştır. Sanatçı, Tarot Bahçesi üzerinde çalışırken, bu bahçe için tasarladığı heykellerden birine yerleşmiş ve burada kalmıştır. Tarot Bahçesi 1998 yılında açılmıştır.

Niki de Saint Phalle, Afrika kökenli Amerika'lılara saygı göstergesi olarak, içerisinde müzisyenler Louis Armstrong ile Miles Davis ve basketbolcu Michael Jordan gibi figürlerin olduğu bir heykel serisi üretmiştir. Bu heykelleri ile sanatçı siyahi hareketlere olan desteğini gösterir. California'da Califia's Magical Circle (Califia'nın Sihirli Çemberi) isimli heykel bahçesi ise sanatçının 2003 yılında vefatının ardından açılmıştır.

3. NIKI DE SAINT PHALLE'IN NANA HEYKELLERİ

Kadın, anne, doğum, gelin konulu Nana heykelleri, Niki de Saint Phalle'in perspektifinden 1960'lı yılların toplumunda kadın olmanın doğasına derin bir bakış sağlar. 1964 yılında yapmış olduğu Marilyn isimli çalışmasıyla Niki de Saint Phalle Nana heykellerine geçiş yapmıştır. Bu çalışmada Amerikalı aktris Marilyn Monroe'yu abartılı saçları, büyük mavi gözleri ve rujlu dudakları ile görüyoruz. Figürün gövdesine çeşitli nesnelere yapııştırılmıştır; bebekler, yapay çiçekler...

Resim 6. Marilyn, 1964, 82 x 147 x 42 cm
Kaynak: Cantz, 2016, syf 66 - 67

Niki de Saint Phalle, *Nana* olarak adlandırdığı heykelleri üzerine düşüncelerini şu sözleri ile dile getirmiştir: “*Nana*’ların gücü gerçekten tek olasılık. Komünizm ve kapitalizm başarısız oldu. Bence yeni bir anaerik toplumun zamanı geldi. Kadınlar dahil olduğunda, insanların açlıktan ölmeye devam edeceğini düşünüyor musunuz?” (Cantz, 2016:54)

Niki de Saint Phalle, kumaş, yün, kâğıt kullanarak oluşturduğu ilk *Nana* heykellerini müzisyen ve ressam Larry Rivers'in hamile eşi Clarice'den ilham alarak 1965 yılında tasarlamaya başlamıştır. Niki de Saint Phalle, Clarice'in yüzünün ve vücudunun çizimlerini yapmış ve kolaj ile bu çizimi renklendirmiştir. Niki de Saint Phalle, *Nana* heykelleri ile ilgili olarak Clarice Rivers'in hamileliğinin önemini şu sözleri ile açıklamıştır: “*Sizin gibi Clarice de orijinal Nana idi, kendinizi büyük tanrıça için örnek olarak düşünün...*” (Cantz,2016:55) Clarice'nin hamileliğinden ilham aldığı çalışmalarından biri *Audrey* isimli heykeldir.

Resim 7. Niki de Saint Phalle çizimi, Clarice Rivers halimeyken, 1964

Kaynak: Cantz, 2016 syf 55

Resim 8. Willendorf Venüs'ü / Paleolitik Çağ

Kaynak: <https://www.epochtimes.de/feuilleton/kultur/die-venus-von-willendorf-doch-kein-fruchtbarkeitssymbol-eine-ganz-andere-theorie-alternative-auslegung-a52783.html/attachment/die-venus-von-willendorf-foto-visipix>

Resim 9. Audrey, 1968, 58,2 x 40 cm

Kaynak: Cantz, 2016 Syf 64

Nana heykelleri yeni bir kadınlık ve cinsellik fikri içeriyordu. Niki de Saint Phalle, Anaerkil dünya görüşüyle yeni bir kadınlık ve cinsellik anlamı yüklediği Nana heykelleri yuvarlak vücut hatları ile ana tanrıça heykellerini biçimsel özelliklerini hatırlatır. Niki de Saint Phalle Nana'lar ve Willendorf Venüsü arasında bir yakınlık olduğundan bahseder: “*Nanayı yaptığım zaman, Willendorf Venüsü hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Doğurganlık tanrıçasını temsil ediyor ve aynen benim Nana'larım gibi gözüküyor. Willendorf Venüsü'nünün fotoğraflarını görünce hayran kaldım. 30.000 yılı aşkın bir süre önce yaşayan insanların bilinçaltı, hayalleri benimki ile aynıydı.*” (Cantz, 2016:56)

Niki de Saint Phalle'in 1965 yılında yapmış olduğu *Lili ou Tony* isimli Nana heykeli kaygısız neşesi ve bedensel rahatlığı ile Niki de Saint Phalle'in kadın figürünü ifade etme şeklinde bir değişiklik olduğu gösterir. Bu figürlerinde tombul, yuvarlak formlu kadınların esnek ve dinamik olduklarını görürüz.

Resim 10. Lili ou Tony (Lili veya Tony), 1965, 206 x 130 x 130 cm
Kaynak: Cantz, 2016, syf 69

Resim 11. Niki de Saint Phalle, Galeri Alexander Iolas, New York, 1965
Kaynak: <http://nikidesaintphalle.org/>

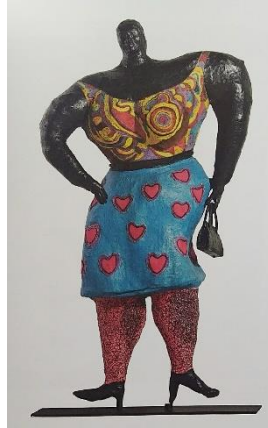
Sanatçı 1965 yılında, Paris'teki Alexandre Iolas Galeri'de, *Les Nanas au Pouvoir* (Nanaların Gücü) isimli sergisiyle ilk Nana'larını sergilemiştir. Konstrüksiyonunu tel örgüden oluşturduğu bu figürlerin dış yüzeylerinde yün, kumaş ve kağıt gibi malzemeler kullanarak oluşturmuştur ve farklı renkler, desenlerde boyamıştır. Niki de Saint Phalle, kişisel sergisi hakkında şunları söylemiştir: “*İlk Nana'larla olan sergime 'Nana Power' (Nana Gücü) adını verdim. Benim için onlar mutlu ve özgür bir kadının sembolü idi. Bugün, neredeyse yirmi yıl sonrası için onları farklı görüyorum. Onları yeni bir anaerkil çağın öncüsü olarak görüyorum.*” (Cantz, 2016:58)

Resim 12. Louise / 1965 / 70 x 70 x 26 cm
Kaynak: Cantz, 2016, syf 74

Resim 13. Mini Nana Akrobate (Küçük Akrobat Nana) / 1968 / 21 x 20 x 9,5 cm
Kaynak: Cantz, 2016, syf 73

Feminist mesajının yanı sıra bu serginin adı, hippie hareketinin “Flower Power” (Çiçek Gücü) sloganını ve siyahi güç hareketini hatırlatır. “Siyahi Güç” terimi politik olarak ilk defa 1966 yılında yapılan “Meredith March Against Fear” (Meredith korkuya karşı yürüyüş) adlı yürüyüşte kullanılmıştır. Siyahi Güç hareketi daha sonraları hem barış yanlısı hem de barışçıl olmayan iki yönde ayrılmıştır. Hareketin temel amacı ezilen ve şiddet gören siyahi insanlara adalet ve politik güç sağlamaktır (Stanford üniversitesi, Martin Luther King Jr. Araştırma ve Eğitim Enstitüsü: encyclopedia-black-power). Bu yönüyle Niki de Saint Phalle’in “Black Power” (Siyahi Güç) hareketinin eşitlik ve adalet arayışına olan desteğini işaret etmektedir. “My Heart Belongs to Rosey” (Benim kalbim Rosey’e Ait), “Dolorés”, “The Lady Sings the Blues” (Hanımefendi Blues Söylüyor), “Leaping Nana” (Sıçrayan Nana) isimli heykelleri Niki de Saint Phalle’in, hem anaerkil dünya görüşü ile birlikte Afro-Amerikan sivil haklar hareketine desteğinin örnek çalışmalarıdır.

Resim 14. Dolorés, 1966, 465 x 225 x 65 cm

Kaynak: Cantz, 2016, syf 73

Resim 15. My Heart Belongs to Rosey (Benim kalbim Rosey’e ait), 1965, 225 x 150 x 85cm

Kaynak: Cantz, 2016, syf 77

Resim 16. Leaping Nana (Sıçrayan Nana), 1970, 76 x 56,3 cm

Kaynak: Cantz, 2016, syf 83

Resim 17. The Lady Sings the Blues (Hanımefendi Blues söylüyor), 1965, 234 x 142,5 x 71,5 cm

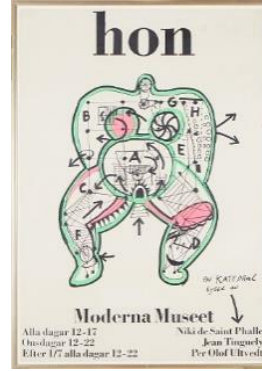
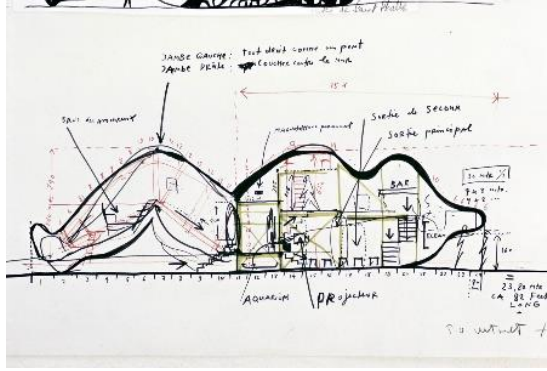
Kaynak: Cantz, 2016, syf 71

“My Heart Belongs to Rosey” (Benim Kalbim Rosey’e Ait) isimli çalışması, 1 Aralık 1955 yılında Alabama, otobüste koltuğunu beyaz bir yolcuya vermediği için tutuklanan Rosa Parks’ı konu alır (The Guardian, 25 Ocak 2005: Rosa Parks). Sanatçı “The Lady Sings the Blues” (Hanımefendi Blues Söylüyor) isimli çalışmasını ise 1959 yılında yaşamını yitiren “Lady Day” lakaplı Amerikalı caz şarkıcısı Billie Holiday’in yaşamını referans alarak üretmiştir. (Cantz, 2016:57) Niki de Saint Phalle, Pontus Hulten’e yazdığı bir mektupta, kendi görüşlerini şu sözleriyle ifade etmiştir: “Benim için hepsi birer insandı. İnsanlar siyah, beyaz ve sarı olarak var olmadı. Evimizde çok iyi bir arkadaşım olarak gördüğüm siyahi bir aşçı varken, neden siyahi bir kadının yanına oturmama izin verilmesin?” (Cantz, 2016:57)

Niki de Saint Phalle 1966 yılında yapmış olduğu “Hon – a Katedral” isimli anıtsal heykeli Stockholm Modern Sanat Müzesinin sergi alanının tamamını kaplayacak boyutlardadır. Uzanmış şekilde duran hamile Nana’nın ölçüleri 6.10 x 28.70 x 9.15 metredir ve 6 ton ağırlığındadır. İçerisine girilebilen bu dev heykelin iskeleti inşaat demiri, ahşap ve tel malzemelerle oluşturulmuştur. Heykelin kumaşlarla kaplı dış yüzeyi boyanmıştır. Heykele girişi sağlayan kapı figürün vajinasıdır. Heykelin içine giren ziyaretçiler figürün uzuvlarında ve organlarında dolaşabilmektedirler. Figürün göğüslerinde süt barı, rahminde altın balıklı bir akvaryum yer alırken, sindirim sisteminde boş coca-cola şişeleri için şişe kırma makinası bulunmaktadır. Vücudun içerisinde, figürün sağ bacağına çocuklar için tasarlanan oyun alanında bir kaydırak, figürün sol bacağına ise iki kişilik bir koltuk bulunmaktadır ve burada bir sinema vardır. Perdede 1922 yapımı "Luffar-Petter" isimli film, İsveçli kadınların göle girdiği

bir sahne gösterilmektedir. Figürün göbek kısmında dışarıda bir teras bulunmaktadır, izleyiciler heykelin içerisindeki merdivenlerden bu terasta çıktıklarında sergi alanını gözlemleyebilmektedirler.

Hon – a Katedral heykeli ile ilgili tepkiler çok değişken olmuştur; bazıları, Hon – a Katedral’i “dünyanın en büyük fahişesi” veya “saf pornografi” olarak kınamış, bazıları ise heykelin izleyiciyi katılımcı haline getiren karakterine vurgu yapmışlardır. (Cantz, 2016:58)

Resim 18. Hon – a Katedral eskiz, Stockholm Modern Sanat Müzesi, 1966

Kaynak: <https://www.modernamuseet.se/stockholm/en/exhibitions/remembering-she-a-cathedral/>

Resim 19. Hon – a Katedral sergi afişi, Museum Tinguely, 1966, 100.2 x 70 cm

Kaynak: <https://www.tinguely.ch/en/sammlung/sammlung.html?period=&detail=5c484ac1-db6c-4fff-870c-ca8d3f3a521f>

Resim 20. Hon – a Katedral sergisinden, Stockholm Modern Sanat Müzesi, 1966

Kaynak: <https://www.modernamuseet.se/stockholm/en/exhibitions/remembering-she-a-cathedral/>

Resim 21. Hon – a Katedral sergisinden, Stockholm Modern Sanat Müzesi, 1966

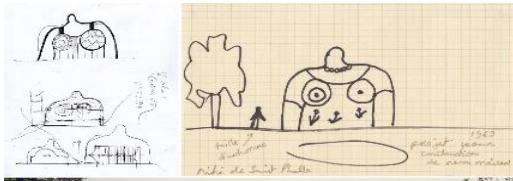
Kaynak: <https://www.modernamuseet.se/stockholm/en/exhibitions/remembering-she-a-cathedral/>

Niki de Saint Phalle, 1967 yılında Amsterdam'daki Stedelijk Müzesi'nde *Nana Dream House* (Nana Rüya Evi) ve *Nana Fountain* (Nana Çeşmesi) adlı çalışmalarını sergilemiştir. Sanatçı Nana'ların üretiminde malzeme olarak polyester kullanmaya başlamıştır böylece kamusal alan için de Nana'lar üretmeye başlamıştır.

“Yün ve kumaş Nana’lardan sonra, bir parkın veya meydanın ortasına yerleştirilebilecek devasa, parlak renkli Nana’ların hayalini kurdum. Dünyayı yönetmelerini istedim. Polyester tek uygun malzeme gibi görünüyordu. 1964 yılında neredeyse hiç kimse bu malzeme hakkında pek bir şey bilmiyordu. Hala deneysel bir aşamadaydı. Ancak çok sonra, akciğerlerimin çoğunu tahrip ettikten sonra, malzemenin gerçekte ne kadar tehlikeli olduğunun farkında oldum: neredeyse hayatıma mal oldu. (Cantz, 2016:59)”

Niki de Saint Phalle 1969- 1971 yılları arasında, içerisine girilebilen kadın heykellerini mimari bir yapıya dönüştürdüğü, *Nana Maisons* (Nana Evleri) isimli projelerini üretmiştir. Fransa’da, Massif des Maures’de yer alan üç heykel evi; *Le rêve de l’oiseau* (Kuşun hayali), *Big Clarice* (Büyük Clarice) ve *La sorcière* (Büyücü) yaşam alanı olarak işlev görmektedir. Nana Evleri projeleri, yapımına 1978

yılında Toscana-İtalya’da başlanan Tarot Bahçesi adlı heykel bahçesinin fikrinin oluşmasında etkili olmuştur.

Resim 22. Le rêve de l’oiseau (Kuşun Hayali), Niki de Saint Phalle Arşiv 1969 – 1971

Kaynak: <http://nikidesaintphalle.org/a-monumental-dream/>

Resim 23. Le rêve de l’oiseau (Kuşun Hayali), Niki de Saint Phalle Arşiv 1969 – 1971

Kaynak: <http://nikidesaintphalle.org/a-monumental-dream/>

Resim 24. Sol üst Niki de Saint Phalle ve Jean Tinguely’in yaptığı eskiz, Niki de Saint Phalle arşiv, 1969

Sağ üst: Big Clarice proje yapım çizimi, New York Modern Sanatlar Müzesi Koleksiyonu, 1969

Alt: Big Clarice (Büyük Clarice), Niki de Saint Phalle Arşiv, 1969 – 1971

Kaynak: <http://nikidesaintphalle.org/a-monumental-dream/>

Resim 25. La sorcière (Büyücü), Niki de Saint Phalle Arşiv, 1969 – 1971

Kaynak: <http://nikidesaintphalle.org/a-monumental-dream/>

1970’li yıllarda Niki de Saint Phalle, yaşlanmayı ve menopozu konu alan, *Devouring Mothers* (İştahlı Anneler) serisini üretmiştir. “*Bon appétit*” isimli heykel bu seride yer alan çalışmalarından biridir. Bu heykel yanında köpeğiyle, kek yiyen tombul yaşlı bir kadını konu edinir. Bu heykelde yaşlı kadın figürü, aktif olarak hayata katılmak yerine kendi köşesinde hayatı gözlemler biçimde gösterilir. Sanatçı iştahlı anneler serisi hakkında şunları söylemiştir:

“Devouring Mothers (İştahlı Anneler) serisi, ironi barındırır ve bir sosyal eleştiri içerir. Popüler olmayan bu karakterler seyircide rahatsız edici duygular uyandırır. Bu heykeller bazen beni korkutsa da onlar benim özellikle sevdiğim arasındadır.” (Cantz, 2016:59)

“*İştahlı Anneler*” Niki de Saint Phalle’in annesi ile olan ilişkisinden izler taşır. “*Devouring Mothers*” (İştahlı Anneler) heykellerimi yaptığımda annem bana ‘o ben miyim canım?’ diye sordu, bende dedim ki ‘oh hayır anne, hiç de değil.’ ... yalan söyledim.” (Cantz, 2016:59)

Resim 24. Bon appétit, 1980, Nana: 179 x 120 x 70 cm, Köpek: 75 x 35 x 50 cm, Masa: 80 x 120 x 125 cm

Kaynak: Cantz, 2016, syf 91

Resim 25. Les funerailles du pere (Babasının cenazesi), 1971, Nana: 227 x 185 x 100 cm, Tabut: 130 x 220 x 68 cm,

Haç: 245 x 140 x 40 cm

Kaynak: Cantz, 2016, syf 92-93

Niki de Saint Phalle'in *Les funerailles du pere* (Babanın Cenazesi) adlı heykeli ise sanatçının kendi babasının cenaze törenini konu alır. Sanatçı bu heykelinin yanına, babasına veda ettiği bir yazı eklemiştir:

Çarmıha gerilen kuş kim? / Ben miyim? Hepimiz miyiz? / Anne babayı yedi – beni de yiyecek mi? / Baba öldü. Onu ben mi öldürdüm? / Ben de mi iştahlı bir anneyim? / Ama o hala yaşıyor! / Altın bitkiye ve çocuğa bak, / kafasından uzayan! / Bütün bunlar ne anlama geliyor? Bir cevabım yok. (Cantz, 2016:19)

Kamusal alanda yer alan Nana heykelerinden biri olan *Les Trois Grâces* (Üç Güzeller) adlı yapıtında dans eden üç kadın figürü görmekteyiz. Yunan mitolojisindeki Zeus'un kızları olarak bilinen Üç Güzeller, Euphrosyne, Aglaea ve Thalia'dan esinlenmiştir. Üç Güzeller olarak bilinen tanrıçalar neşeyi, zarafeti, gençliği ve güzelliği simgelemektedir. Niki de Saint Phalle *Les Trois Grâces* (Üç Güzeller) heykelinde kendi üç güzel versiyonunu üretmiştir. Bu Nana heykeli ırklar arasındaki birliği temsil etmektedir. Fiberglastan yapılmış bu figürler Washington National Museum of Women in the Arts (Washington Ulusal Sanatçı Kadınlar Müzesi) önünde yer almaktadır.

Resim 26. Les Trois Grâces (üç güzel), National Museum of Women in the Arts (Ulusal Kadın müzesi), Washington, DC, 1999, 3,7 – 4,6 m.

Kaynak: <http://themuseumprojectdc.blogspot.com/2010/06/national-museum-of-women-in-arts.html>

Resim 27. Les Trois Grâces (üç güzel), National Museum of Women in the Arts (Ulusal Kadın müzesi), Washington, DC, 1999, 3,7 – 4,6 m.

Kaynak: <http://themuseumprojectdc.blogspot.com/2010/06/national-museum-of-women-in-arts.html>

4. SONUÇ

Yirminci yüzyılın önemli kadın sanatçılarından biri olan Niki de Saint Phalle'in üretimleri kadın, kadın kimliği, kadının toplumsal rolleri ve toplumsal cinsiyet konuları üzerine şekillenmiştir. Sanatçının kendi yaşam öyküsünü okuyabildiğimiz sanatsal üretimleri zamanla çeşitli toplumsal sorunları da içine almıştır. Kendi yaşamı üzerinden, içinde yaşadığı toplumu sorgulamış, kadın kimliğine ilişkin geleneksel bakışı yaşamı ve yapıtlarıyla yıkmaya çalışmıştır. Niki de Saint Phalle'in Emile Zola'nın "Nana" adlı romanıyla aynı adı taşıyan Nana heykellerinin ana konusu "kadın"dır. Sanatçının Nana heykelleri anaerkil toplum önerisi içermektedir. Sanatçı bu heykelleriyle yeni bir kadın kimliği ve cinsellik önermektedir. Sanatçı Nana heykellerinde kimi zaman içinde yaşadığı topluma eleştirel yaklaşmış kimi zaman yeni bir kadın kimliği önermiştir. Yapıtlarında kendi yaşamı ile birlikte ele aldığı toplumsal konular Niki de Saint Phalle'i sanat tarihi içinde önemli bir yere yerleştirmiştir.

KAYNAKÇA

Antmen, A. (2014), 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, Sel yay., İstanbul.

BBC News Türkçe, "Domuzlar Körfezi Çıkartması: Mükemmel Fiyasko", yyy, (15 Nisan 2011) 20 Mart 2019

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/04/110414_bay_of_pigs

Cantz, Hatje. (2016) 'I'm A Fighter – Images of Women by Niki de Saint Phalle', Museum Ostwall – Im Dortmund U yay, Almanya.

Niki Charitable Art Foundation, "Niki de Saint Phalle – Life & Work", yyy, Ocak 2019.

<http://nikidesaintphalle.org/>

Museum Tinguely, "Jean Tinguely: life and work (1925-1991)", yyy, Mart 2019.
<https://www.tinguely.ch./de.html>

Moderna Museet, Stockholm Modern Sanatlar Müzesi, "Remembering She – A Cathedral", Moderna Museet yay., (3 Mayıs 2018 – 10 Mart 2019) 25 Mart 2019.

<https://www.modernamuseet.se/stockholm/en/>

The Guardian gazetesi, Rosa Parks, Yyy, (25 Ocak 2005) 25 Mart 2019.

<https://www.theguardian.com/news/2005/oct/25/guardianobituaries.usa>

The Guardian gazetesi, "The Massacre that Paris denied" (Paris'in İnkâr Ettiği Katliam), (16 Ekim 2011) 25 Mart 2019.

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2011/oct/16/massacre-paris-denied>

Stanford Üniversitesi – Martin Luther King Jr. Araştırma ve Eğitim Enstitüsü, "King Encyclopedia – Black Power", yyy, Mart 2019

<https://kinginstitute.stanford.edu/encyclopedia/black-power>